

Dragana Stojanović

studentkinja doktorskih studija

Grupa za teoriju umetnosti i medija, Interdisciplinarne studije Univerziteta umetnosti u Beogradu

ddstojanovic@yahoo.com

Istorija umetnosti u Srbiji – XX vek / Drugi tom – Realizmi i modernizmi oko hladnog rata

Beograd, Orion Art, 2012.

Projekat *Istorija umetnosti u Srbiji – XX vek* autora i urednika prof. dr Miška Šuvakovića postavljen je kao opsežan zahvat usmeren ka mapiranju, analizi i interpretaciji samog pojma umetnost, kao i umetničkih praksi kao označiteljskih praksi koje, bivajući uključivane ili isključivane, preznacavane ili modifikovane i, generalno, distribuirane kroz dati društveno-kulturalni poredak zadobijaju i/ili konstruišu specifičan značenjski i diskurzivni kontekst. U pitanju nije, dakle, mapiranje jednog ili nekoliko umetničkih dela interpretiranih u ključu „velikog umetničkog dela”, već, kako to sam dr Šuvaković kaže, „(...) indeksiranje složenih odnosa – mreža – umetničkih dela i odnosa materijalnih praksi umetnosti, kulture i društva” (33).

Drugi tom – knjiga *Realizmi i modernizmi oko hladnog rata* izašla je, kao i prvi tom, u izdanju Orion Art-a u Beogradu, 2012. i bavi se, pre svega, dinamikama modernizama u umetnosti na prostoru sadašnje Srbije i šire, tadašnje SFR Jugoslavije, pri čemu je akcenat na umetničkim, kulturalnim i društvenim pojavama pre i za vreme Drugog svetskog rata, kao i tokom doba hladnog rata. Kako modernizam u umetnosti nije jedinstvena, monolitna i homogena pojava, već pre niz različitih, često i konceptualno suprotstavljenih pravaca promišljanja i delovanja, knjiga *Realizmi i modernizmi oko hladnog rata* donosi i složenu analizu suodnošenja datih modernizama u kontekstu susreta i sukoba postulata nacionalnog buržoaskog društva, te realnog ili samoupravnog socijalizma, pri čemu se ne mapiraju samo umetničko-kulturalne prakse u Srbiji, već i sve one umetničke prakse koje su na bilo koji način povezane ili ispresecane sa njima, što se pre svega odnosi na austrougarsku, jugoslovensku, hrvatsku, slovenačku, mađarsku, jevrejsku, nemačku, slovačku, rusku, bosansku, makedonsku, romsku, tursku i albansku umetnost i kulturu, kao i na kulturalno-umetničke preseke sa drugim nacionalnih, etničkim, rasnim, klasnim, rodnim, generacijskim i drugim identifikacionim matricama (33).

Knjiga *Realizmi i modernizmi oko hladnog rata* kao autorke i autore tekstova okuplja najrelevantnije aktuelne teoretičarke i teoretičare umetnosti i medija, među kojima su Ješa Denegri, Miško Šuvaković, Nevena Daković, Nikola Šuica, Milanka Todić, Vesna Mikić, Ana Vujanović, Nikola Dedić, Aleksandar Ignjatović, Mariela Cvetić, Aleksandar Janković, Maja Vasiljević, Jelena Živančević, Irena Šentevska, Valentina Radoman, Rade Pantić, Jelena Novak, Iva Milivojević

Jestratijević, Jelena Matić, Bojana Matejić, Milica Konstantinović, Andrija Filipović, Ljiljana Blagojević i Jelena Arnautović, kao i druge autorke i autori iz oblasti teorije slikarstva, skulpture, grafike, novih medija, filma, teatra, izvođačkih umetnosti, muzike i arhitekture.

Knjiga je podeljena u sedam velikih tematskih celina koje tematizuju i problematizuju 1. krize modernizma u periodu Drugog svetskog rata, 2. socijalistički realizam kao drugo lice modernizma, 3. socijalistički modernizam tokom hladnog rata, 4. kontradikcije socijalističkog modernizma, 5. težnje ka visokom modernizmu, 6. modernizam u uslovima socijalističkog tržišta i 7. umetnost i politiku na kraju hladnog rata.

Prva celina, *Krize modernizma: Drugi svetski rat* kroz niz tekstova problematizuje desne opcije i socijalnu umetnost pred Drugi svetski rat (Šuvaković), socijalne realizme (Dedić), kao i sam period okupacije kroz za njega karakteristične specifične kulturalne politike (Šuvaković). Posebnim tekstovima problematizuju se ukidanje jevrejske kulture i umetnosti u periodu pre i za vreme Drugog svetskog rata (Šuica), kao i muzički život i arhitektura ovog doba (Neimarević, Blagojević). Prisutne su i analize partizanske umetnosti i antifašističke estetike (Dedić), kao i tekstovi koji aktivno rade sa kulturom sećanja (Šuvaković).

Segment *Socijalistički realizam: drugo lice modernizma* donosi analizu koncepata optimalnih projekcija novog društva kroz polja politike (Dedić, Pantić), fotografije (Todić, Matić), arhitekture (Živančević), skulpture (Cvetić), muzike (Mikić) i filma (Daković).

Socijalistički modernizam tokom hladnog rata tematski je deo koji promišlja kulturalnu politiku socijalističkih realizama i modernizama (Šuvaković) i koncept savremenosti, modernosti i savremene i moderne umetnosti u Srbiji tokom perioda hladnog rata (Denegri), provlačeći ga kroz različite umetničke, kulturalne i izvođačke prakse (Matejić, Ignjatović, Janković, Šentevska, Radoman).

Četvrti deo knjige upozorava na *Kontradikcije socijalističkog modernizma* razmatrajući dinamike suodnošenja grotesknog egzistencijalizma, lokalnih komunizama (Dedić), radikalnih i ume-renih modernizama (Dedić, Denegri), kao i moduse modernističkog antimodernizma, odnosno nacionalističke prakse umetnosti druge polovine dvadesetog veka u Srbiji (Dedić).

Težnje ka visokom modernizmu teoretizuju Ješa Denegri, Miško Šuvaković, Mariela Cvetić, Aleksandar Ignjatović i Vesna Mikić kroz primere analize individualnih mitologija, nove figuracije, nefiguracije, apstraktnog slikarstva i geometrijske apstrakcije u umetnosti, kao i kroz analizu modernističke arhitekture skulpture sa posebnim akcentom na ženski modernizam (Šuvaković).

Šesta tematska celina nosi naziv *Modernizam u uslovima socijalističkog tržišta* i fokusira se na socijalističko tržište kao umetničko tržište i tržište umetnosti, tematizujući jugoslovenski mjuzikl (Daković, Konstantinović), filmsku muziku (Vasiljević), naivnu umetnost (Šuvaković), folklor (Nenić), ženske kompozitorske prakse (Novak), radio programe i rok muziku u ulozi proizvodnje jugoslovenskog subjekta (Arnautović, Filipović), te pozorišne i egzotične estetičke kodove (Šentevska, Milivojević Jestratijević).

Završna tematska celina *Umetnost i politika na kraju hladnog rata* otvara pitanja relacionih odnosa umetnosti i politike u celini (Dedić), pitanja modernističkog filma (Šuvaković), nacionalno istorijskog spektakla (Daković) i performansa kao politike pre, pro, tokom, nasuprot i nakon socijalističkog društvenog uređenja (Vujanović).

Obuhvatajući i teoretizujući širok spektar pojava umetničkih, kulturalnih i društvenih praksi u Srbiji i SFR Jugoslaviji u periodu oko hladnog rata, knjiga *Istorija umetnosti u Srbiji – XX vek – realizmi i modernizmi oko hladnog rata* pruža kritički, analitički i interpretativni osvrt na doba proizvodnje i distribucije modernističkih nacionalno-buržoaskih i socijalističkih umetničkih praksi, prateći kako politički projekat građenja pojma autonomije umetnosti „(...) kojim se produkuje prividni okvir ili teritorija 'imanentnog dejstva' ili 'afekcije' koja u konkretnom istorijskom društvu izgleda kao nepolitička i autonomna” (34) sa jedne strane, tako i evidentan niz i skup heterogenih, srodnih ili konfrontira-

nih težnji u poljima umetničkog i društveno-kulturalnog delovanja koji, sa druge strane, (raz)otkriva multiplicitet stvaralačkih i izvođačkih autorskih glasova navedenog doba i prostora. Projekat *Istorija umetnosti u Srbiji – XX vek* tako i ovim drugim tomom nastavlja realizaciju ideje kontinuiranih intenzivnih promišljanja, interpretacije i reinterpretacije pitanja umetnosti, posredovanja, sećanja, politike, promene i društvenog konteksta koji gradi specifične umetničko-teorijske diskurzivitete i biva izgrađen putem i pomoću njih.